

### III. Obraz Trojice v lidské mysli (knihy VIII–XIV)

Jak už jsme předeslali, osmá kniha je numerický i obsahový střed Augustinových patnácti knih *O Trojici*,<sup>218</sup> je to jakási stěžej, kolem níž se jeho úvahy otáčejí novým směrem.<sup>219</sup> Podle některých vykladačů zde Augustin provádí „koperníkovský obrat“ k introspekci lidského ducha (*modo interiore*),<sup>220</sup> při níž se Trojice již nejví jako předmět, ale jako podmínka možnosti sebepoznání naší mysli.<sup>221</sup> Každopádně zde Augustin od biblické a terminologické části svého pojednání přechází k pokusu trojiční víru také nahlédnout (*ut intellectum aperiat*).<sup>222</sup> O tomto novém začátku sám na konci osmé knihy říká, že „sice zatím nenašel, co hledal, avšak našel, kde to hledat“.<sup>223</sup> Tímto místem bude lidský duch jako trojjediný obraz poznání a lásky v Bohu samém.

#### *Láska jako podobenství Trojice*

Viděli jsme, že tématem člověka stvořeného k Božímu obrazu Augustin zakončil druhý oddíl svého pojednání, totiž knihy V–VII.<sup>224</sup> Než se však k podrobnější analýze tohoto obrazu v mysli dostane v knihách IX–X, chce vysvětlit, proč právě netělesná mysl má více šancí Trojici znázornit než tři zlaté sochy, které jsou jedině zlato.<sup>225</sup>

<sup>218</sup> Srv. R. Kany, *Augustins Trinitätsdenken*, 181; 233; výše, úvod,!!.

<sup>219</sup> Srv. L. Gioia, *The Structure of Augustine's Inquisitio in the De Trinitate: A Theological Issue*, in: *StPatr* 43, 2006, 101–106, zde 102.

<sup>220</sup> *De trin.* VIII,1,1 (CCL 50, 269,29).

<sup>221</sup> Srv. R. Kany, *Augustins Trinitätsdenken*, 509n.; 532.

<sup>222</sup> *De trin.* VIII,1,1 (CCL 50, 268,25n.). Srv. J. Moingt, BA 16, 572–574. Sama jsem se touto knihou zabývala ve stati *Láska jako podobenství Trojice. Platonské motivy v Augustinově pojednání De trinitate VIII*, in: L. Karfíková, *Umění, svoboda, láska podle Augustina*, 106–132; k místu osmé knihy v rámci celého spisu srv. *ibid.* 128–130.

<sup>223</sup> *De trin.* VIII,10,14 (CCL 50, 291,14n.): *Nondum illud inuentum est, sed iam inuentum est ubi quaeratur*.

<sup>224</sup> *De trin.* VII,6,12.

<sup>225</sup> *De trin.* VII,6,11.

Metafora tří zlatých soch sice vyhovuje terminologickému požadavku mluvit o všech třech v singuláru jako o „jediném zlatě“,<sup>226</sup> velká nepodoba je nicméně v materiální povaze tohoto průměru. Na rozdíl od tří soch nejsou tři osoby Trojice více než jedna, naopak jsou zcela totéž v dokonalé rovnosti a nesmíšené perichoresi.<sup>227</sup> Tři sochy jsou navíc časoprostorové předměty, které se navzájem odlišují spíše svým místem a různým dílem materiálu než vzájemnými vztahy. Augustin se proto pokouší očistit tento průměr od „tělesné masy i veškeré proměnlivosti“<sup>228</sup> a zaměřit svou pozornost na samotnou netělesnou pravdu, v níž nejsou odlišení, jaká známe z oblasti tělesných věcí, ani proměnlivost vlastní lidské duši.<sup>229</sup> Stejně jako tři pravdivá tvrzení jsou všechny tři osoby bez proměny stejnou měrou pravdivé, aniž by dvě nebo tři dohromady byly pravdivější než jedna.<sup>230</sup> Jenže lidská duše rozptýlená starostí o tělo se do této pravdy v ní samé nedokáže dívat, podobně jako nedokáže hledět do samotného světla: „Zůstaň u toho prvního záblesku, který tě zasáhl, když jsi slyšela: ‚pravda‘. Zůstaň u něj, pokud můžeš; jenže nemůžeš.“<sup>231</sup>

Stejně tak je pro duši obtížné zahlédnout samotné dobro, ačkoli je dovede rozpoznat ve všech dobrých věcech díky jakémusi „vtištěnému pojmu“ (*impressa notio*).<sup>232</sup> Navíc se k dobru dovede vůlí přimknout, aby tak jeho znalost završila láskou. Láska tak předpokládá určité poznání a zároveň se poznání láskou naplňuje. Také toto dobro, díky němuž jsou všechny věci dobré a k němuž se

<sup>226</sup> *De trin.* VII,6,11 (CCL 50, 264,77): *... tres statuas unum aurum*.

<sup>227</sup> *De trin.* VII,6,11; VIII,1,2.

<sup>228</sup> *De trin.* VIII,1,1 (CCL 50, 469,27–269,28): *... sine ulla mole, sine ulla mutabilitate*.

<sup>229</sup> *De trin.* VIII,2,3.

<sup>230</sup> *De trin.* VIII,1,2.

<sup>231</sup> *De trin.* VIII,2,3 (CCL 50, 271,35–37): *Ecce in ipso primo ictu qua uelut coruscatione perstringeris cum dicitur ueritas mane si potes; sed non potes*.

<sup>232</sup> *De trin.* VIII,3,4 (CCL 50, 272,19n.); k všeobecné touze lidí po blaženosti srv. také XIII,3,6–5,8. K „vtištěnému pojmu“ blaženosti a moudrosti jako apriorní přítomnosti klíčových pojmů v duši srv. *De lib. arb.* II,9,26,103; II,15,40,160. Viz k tomu É. Gilson, *Introduction à l'étude de saint Augustin*, Paris 1929, 122n.; B. Cillerai, *La memoria come „capacitas Dei“*, Pisa 2008, 282–284; 319n.; L. Karfíková, *Anamnesis, Augustin mezi Platonem a Plotinem*, Praha 2015, 52n.; *Pravda a svoboda*, 35; 37n.; *Láska jako podobenství Trojice*, 108–113; 122n.